

rychlost trestního řízení¹

prof. JUDr. Jan MUSIL, CSc., Ústavní soud České republiky

1. Proč rychlost?

Věcných důvodů pro rychlé trestní řízení existuje několik, a všechny jsou závažné:

1. Kriminologové by pravděpodobně na první místo zařadili **preventivní účinek** rychlého trestního postihu – trest následující co nejdříve po spáchaném deliktu má nejvyšší odstrašující účinek. Veřejnost se názorně přesvědčuje o tom, že policejní a justiční systém účinně funguje, což má nepopíratelný brzdící (kriminoinhibitivní) účinek na potenciální pachatele, ostatní (řádní) občané takový postup pozitivně oceňují. Naopak vleklou se soudní procesy, v nichž k vynesení rozsudku dochází za mnoho let, demonstrují neschopnost a nemohoucnost státních orgánů; to vede k obecnému poklesu jejich autority a k větší troufalosti delikventů.
2. Jak prokazují četné viktimologické výzkumy, rychlost trestního postihu pachatele je velmi důležitá pro **oběť trestného činu**. Rychlý a účinný proces přispívá k její rehabilitaci, ať již psychické, nebo materiální (odškodnění); naopak pomalé trestní řízení oběť roztrpčuje, vyvolává v ní pocit nespravedlnosti a křivdy. Průběh dlouhého trestního řízení oběť traumatizuje, její dlouhodobý kontakt s formalitami trestního procesu (opakované výslechy, rekognice apod.), event. i s pachatelem může způsobit tzv. *sekundární viktimizaci*.
3. Průtahy v řízení a celková délka procesu **negativně ovlivňují množství a kvalitu důkazů**; jak se můžeme přesvědčit prostou empirickou zkušeností, možnost objasnit a dokázat trestný čin se s přibýváním času snižuje – svědkové zapomínají či dokonce umírají, věcné stopy a jiné důkazy se nenávratně poškozují atd.; všichni bohužel známe onu pachut' mnohaletých procesů, které nezřídka končí zproštěním nebo zastavením stíhání „pro nedostatek důkazů“.

¹ Článek je upraveným textem příspěvku, který autor zařadil do sborníku Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám (uspořádali Marie Vanduchová, Tomáš Grivna), Praha : ASPI, 2008, str. 192-209.

4. Dlouhé trestní řízení působí **negativně na obviněného**, který je vystaven silnému psychickému a sociálnímu tlaku; mimořádně tíživé účinky má zejména vazba. Je-li obviněna nevinná osoba, k čemuž bohužel občas dochází a což nelze nikdy stoprocentně vyloučit, je třeba usilovat o to, aby řízení bylo co nejrychleji skončeno a aby se mohla vrátit do normálního života. Ovšem i na skutečné pachatele a oprávněně obviněné osoby působí dlouhé trestní řízení velmi tíživě (např. prohlubuje jejich strach z nejistého výsledku a z hrozícího trestu, zvyšuje jejich náklady za výkon vazby, znemožňuje jim pracovat). Jeden z judikátů Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) pojmenovává to, co obviněný prožívá při průtazích v trestním řízení, jako „stav úzkosti, mrzutosti a nejistoty“, který je pro obviněného natolik tíživý, že zasluhuje, aby mu provinivší se stát poskytl finanční zadostiučinění (věc *Riccardi Pizzami v. Itálie* - Application no. 62361/00). Některé penologické výzkumy např. dokládají, že výkon vazby má horší účinky než výkon trestu.
5. Dlouhé trestní řízení je **nehospodárné**, zatěžuje nadměrně justiční systém, odčerpává pracovní kapacity, zvyšuje jeho nákladnost.

2. Příčiny průtahů

Již letmé nahlédnutí do historických analů nás přesvědčí, že rychlost nepatřila nikdy k silným stránkám justice. Léta se vlekoucí trestní řízení nebyla ničím výjimečným již ve starověku a středověku a tento jev nás doprovází až do současné doby. Průtahy byly odjakživa kritizovány jako nežádoucí, avšak v minulosti nebyly pokládány za nic tak vážného, co by zpochybňovalo samu funkčnost justičního systému.

Velmi naléhavým se však stal problém pomalosti trestní justice v posledních desetiletích 20. století, kdy se průtahy začaly chápat jako symptom nefunkčnosti justičního systému. Za hlavní příčiny přetížení trestního systému, který nestačí průběžně vyřizovat trestní agendu, a dostává se do prodlení, je třeba pokládat:

1. enormní nárůst tzv. masové kriminality,
2. výskyt kvalitativně nových druhů složitých trestných činů, zejména pak organizované, hospodářské, počítačové a ekologické kriminality.

S těmito novými fenomény se současný systém trestní justice velice obtížně vypořádává. Dosavadní „tradiční“ metody a postupy trestního řízení jsou příliš náročné co do časových, materiálních a personálních nákladů, takže limitovaná kapacita policie a justice nemůže zvládnout zvyšující se výskyt trestné činnosti. Kromě toho tyto „tradiční metody“ se ukazují jako neúčinné vůči některým trestným činům a jejich pachatelům, což platí zvláště u organizované a hospodářské kriminality.

Kapacitně a časově nejvíce zatěžující je zejména **dokazování**. Některé trestné činy ze samotné své „fyzické“ povahy zanechávají jen velmi málo stop. Mnohé stopy jsou nenápadné, obtížně nalezitelné a nesnadno „dešifrovatelné“; některé jsou velmi „zranitelné“, rychle zanikají, jsou snadno zničitelné ať již úmyslným zásahem pachatele nebo přirozeným zánikem. Pomysleme jen na komplikovanost a přitom gracilnost stop, jaké vznikají např. při elektronických bankovních převodech, při komunikaci na internetu nebo při telekomunikačním spojení. Dokazování některých druhů trestných činů je velmi složité také z toho důvodu, že relevantní důkazy jdou nenápadně skryty mezi ohromným množstvím důkazně irelevantních faktů a jejich nalezení a selekce vyžaduje mnoho času a odborné znalosti. S touto potíží se policie a soudy setkávají zejména při vyšetřování hospodářských trestných činů – běžným úkazem tu jsou např. tisíce účetních dokladů a jiných dokumentů, které je nutno obstarat, zajistit a vyhodnotit v rámci trestního řízení; ještě nepřehlednější situace nastává u elektronických dat uchovávaných v počítačových databázích.

Podstatná zvláštnost některých nových druhů kriminality spočívá ve svérázném sociálním profilu jejich pachatelů a v jejich zvýšené rafinovanosti. „Klasický“ zločinec v minulosti byl zpravidla primitivní, pocházel typicky z nižších společenských vrstev, nebyl nijak zvlášť vzdělaný, jeho materiální vybavení bylo špatné. Dnešní zločinci z oboru hospodářské, organizované či počítačové kriminality jsou jiní - nezřídka vzdělaní, mají vysoký sociální status. Jejich hospodářská síla jim umožňuje najímat speciální poradenské a expertní síly a elitní advokáty. Výsledkem všech těchto předpokladů je také zvyšující se počet obstrukčních strategií obhajoby, proti nimž jsou orgány činné v trestním řízení nezřídka bezmocné: Předkládání nových a nových duplicitních důkazních návrhů, více či méně skrytý nátlak na svědky, nekonečné námitky podjatosti vznášené vůči orgánům činným v trestním řízení, vyhýbání se převzetí poštovních zásilek, nedostavování se k soudnímu jednání,

předstírání neznalosti jednacího jazyka a desítky jiných důmyslných fines se stávají noční můrou soudobých policistů státních zástupců a soudců.²

Avšak i v méně rafinovaných procesech z oblasti vcelku „banální“ kriminality se lze setkat s velmi složitou důkazní situací. Vedení trestního procesu tradičními postupy předepsanými trestním řádem je často velmi namáhavé, nákladné a zdlouhavé. Výsledek procesu, dosažený po několikaletém řízení, je odbornou i laickou veřejností přijímán s rozpaky a s otazníky: Plní vůbec rozsudek, vyneseny po několika letech od spáchání deliktu, svůj represivní a preventivní smysl? Neznamená takto dosažený výsledek vlastně prohru spravedlnosti? Stojí vůbec zato vynakládat značné společenské náklady na dosažení tak pochybného cíle?

Jestliže tvrdíme, že pachatelé trestných činů jsou schopni svými silami a prostředky zdokonalovat a inovovat páčání trestných činů a zároveň také účinněji unikat potrestání a paralyzovat prosazování práva, dalo by se očekávat, že také policie a justice budou stejně pružné a inovativní alespoň natolik, aby nenarůstala délka trestního řízení. Lze si zajisté hypoteticky představit zvyšování početního stavu policistů, státních zástupců, soudců a pomocného personálu, jejich lepší technické a organizační vybavení, zdokonalování jejich odborné kvalifikace apod. Všechny tyto hypotetické možnosti, tak jako vše ve veřejném životě, jsou ovšem limitovány finančními zdroji, které je společnost schopna a ochotna na dosažení žádoucího cíle vynaložit. I v oblasti kriminální politiky má své nepopíratelné místo bilancování nákladů a zisků, které přikazuje vynakládat omezené veřejné zdroje rozumně; zásada hospodárnosti trestního řízení patří dnes k jedné z uznávaných zásad trestního řízení.³

Časová náročnost trestního řízení a z toho vznikající průtahy jsou tedy trvalým důvodem pro hledání nových cest, jak v nových podmínkách dosáhnout cíle trestního řízení.

² Odstrašujícím příkladem takových obstrukčních praktik byl v Německu tzv. *Zündelův proces*, vedený v roce 2005 v Mannheimu proti Ernstu Zündelovi pro popírání holocaustu. Obžalovaný ve snaze prodloužit proces vystřídal postupně šest obhájců, šestá obhájkyňe Sylvia Stolz předložila soudu pětisetstránkový obhajovací spis, obsahující nekonečný počet důkazních návrhů a procesních námitek. Protože se v průběhu procesu sama svými výroky dopustila trestných činů, míra trpělivosti soudu přetekla a obhájkyňi vyloučil z řízení. Toto rozhodnutí potvrdil i Spolkový soudní dvůr (BGH v. 24. 5. 2006, 2 ARs 199/06). Viz též *Frankfurter Allgemeine Zeitung* z 21. 2. 2006.

³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.: *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, s.161.

Výsledkem tohoto hledání je mj. doporučování též velmi novátorských způsobů, a to i za cenu určitých kompromisů a ústupků proti tradičním principům trestního řízení.

3. Zásada rychlosti řízení na úrovni „obyčejného“ práva

Trestní řád obsahuje v jednom ze svých úvodních ustanovení v § 2 odst. 4 požadavek *co nejrychlejšího projednání* trestních věcí. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, stanoví, že každý mladistvý má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež (§ 3 odst.).

Markantně se tato snaha o zrychlení řízení projevila zvláště v novele trestního řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb. (srov. zejména novou úpravu přípravného řízení – § 160 a násl. TrŘ, rozsahu dokazování – § 89 odst. 2, zavedení podmíněného zastavení trestního stíhání – § 307 a násl., znovuzavedení trestního příkazu – § 314g a násl., rozšíření možnosti řízení před samosoudcem – § 314a a násl. atd.). K dalším významným změnám došlo novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. (srov. zejména novou úpravu přípravného řízení v § 157 a násl., zkrácené přípravné řízení podle § 179a a násl., navazující zjednodušené řízení před samosoudcem – § 314b a násl., odvolací řízení upravené v § 245 a násl., lhůty stanovené pro vyřízení věci v § 159, 167, 170, § 181 odst. 3 atd.).

Velmi naléhavě se zásada rychlého procesu se projevuje ve *vazebním řízení*, a proto trestní řád v ustanovení § 71 odst. 1 zdůrazňuje, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyřizovat vazební věci přednostně a s největším urychlením. Pro trvání vazby jsou stanoveny maximální lhůty (srov. § 71 odst. 2 až 10; u mladistvých srov. § 47 odst. 1 ZSM). Velmi krátké 48 hodinové lhůty trestní řád stanoví pro předání zadržené osoby soudu (viz § 75, § 76 odst. 4 a § 77 odst. 1). Pro rozhodnutí soudce o zadržené osobě (§ 77 odst. 2) a u příkazu k zatčení (srov. § 69 odst. 4, 5) je stanovena lhůta 24 hodin (tyto lhůty platí i u mladistvých – srov. § 1 odst. 3 ZSM).

S konkretizací požadavku rychlosti trestního řízení se setkáme i v mnoha dalších ustanoveních trestního řádu: Např. policejní orgán má podle § 164 odst. 1 postupovat tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následků činu;

obhájce má podle § 41 odst. 1 mj. pečovat o to, aby byly v řízení včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují; předseda senátu má podle § 203 odst. 2 dbát o to, aby hlavní líčení nebylo zdržováno výklady, které nemají vztah k projednávané věci, a aby bylo zaměřeno co nejúčinněji k objasnění věci atd. Zabránit průtahům mají i další ustanovení trestního řádu, např. § 54 odst. 1 věta třetí, § 117, § 157 odst. 1, § 196 odst. 2, § 198 odst. 3, § 219 odst. 1, 2 § 321 odst. 1, § 341 atd. Snahou o rychlost řízení je vedeno též stanovení pevných lhůt pro realizaci určitých procesních úkonů, např. pro podání opravných prostředků (viz § 143 odst. 1, § 248 odst. 1, § 265e odst. 1, § 266a odst. 1, 2, § 314g odst. 1).

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích ve znění pozdějších předpisů, obsahuje několik nástrojů, jimiž se osoba dotčená průtahy (tedy i obžalovaný) může domáhat odstranění průtahů v řízení před soudem. Podle § 164 může osoba podat stížnost u orgánu státní správy soudů (zpravidla u předsedy soudu) a podle § 174a zákona může podat návrh soudu, aby určil lhůtu pro provedení procesního úkonu, u kterého podle jeho názoru dochází k průtahům v řízení.

Také zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, obsahuje v § 16b oprávnění každého podat stížnost na průtahy při plnění úkolů státního zastupitelství, kterou vyřizuje příslušný vedoucí státní zástupce.

Za záslužný počin zákonodárce lze pokládat přijímání zákonů, které umožňují poskytnout občanům finanční odškodnění za průtahy. V České republice je takovou normou zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v jehož ustanovení § 13 odst. 1 bylo (novelou provedenou zákonem č. 160/2006 Sb.) výslovně zakotveno, že nesprávným úředním postupem, zakládajícím odpovědnost státu za škodu a jeho povinnost poskytnout zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě; nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí *v přiměřené lhůtě*.

Též v zahraničí jsou přijímány podobné zákony, např. v Itálii je to tzv. Pintův zákon z března 2001. Zajímavá je úprava provedená v § 56 odst. 4 zákona o slovenském Ústavním

soudu č. 38/1993 Z. z., ve znění pozdějších předpisů, která umožňuje, aby tento soud přiznal sám stěžovateli právo na přiměřené finanční zadostiučinění. Český zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, žádné takové právo našemu Ústavnímu soudu nepřiznává.

4. Zásada rychlosti řízení na úrovni ústavního a mezinárodního práva

Požadavek rychlosti trestního řízení si v historickém vývoji postupně vydobyl takové naléhavosti, že se stal i ústavním principem.

Poprvé se tak stalo v americké Listině práv (*Bill of Rights*) z roku 1791 – v jejím šestém dodatku je mj. zakotveno *právo na rychlý soud*.

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (dále jen „Úmluva“) zakotvuje v článku 6 odst. 1 „právo (každého) na to, aby jeho záležitost byla... v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem“. Článek 5 odst. 3 zakotvuje „právo být souzen v přiměřené lhůtě“ pro každého, „kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody“.

Český ústavodárce zakotvil do článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) právo každého na to, „aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů“.

Tento ústavněprávní princip rychlého řízení se ovšem neprosazuje ani automaticky, ani snadno. Jak už je to obvyklé, ústavní texty používají poměrně neurčité termíny („v přiměřené lhůtě“, „bez zbytečných průtahů“), které musí být v judikatorní praxi interpretovány. Právo na rychlé řízení je právo relativní, dostává se do kolize s jinými ústavními či jinými právy, s nimiž musí být proporčně poměřováno, takže někdy musí ustoupit do pozadí.

Jak nesnadno se ústavně garantované „právo na rychlý soud“ prosazuje do justiční praxe, o tom svědčí vývoj v zemi původu tohoto práva – **v USA**. I tam se lavinovitý nárůst kriminality zcela zákonitě projevil v soudních průtazích, které dlouho neshledával jako

protiústavní ani Nejvyšší soud. Ten např. ve věci *Beavers v. Haubert* v roce 1905 prohlásil, že právo na rychlý soud je „relativní“ a že přílišnou délku procesu lze ospravedlnit „v závislosti na okolnostech“. Americká judikatura po dlouhou dobu tolerovala průtahy, zapříčiněné složitostí případu a složitostí jeho dokazování; došla též k názoru, že hodně závisí na tom, nakolik sám obviněný své právo aktivně prosazuje. Průlomové bylo teprve rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Barker v. Wingo* (1972), v němž bylo vysloveno, že jestliže sám obviněný neusiluje o rychlý soud, neznamená to vzdání se tohoto práva; o rychlé řízení musí ex officio usilovat samy soudy. Mimořádný význam pak má rozhodnutí ve věci *Strunk v. United States* (1973), v němž Nejvyšší soud vyslovil, že jedinou možnou nápravou porušení práva na rychlý soud je zrušení žaloby. V pozdějších judikátech z konce 70. let pak Nejvyšší soud upřesnil, že právo ze šestého dodatku Ústavy se nevztahuje na průtahy vzniklé před obviněním, nýbrž až na období mezi zatčením a přelíčením. Na základě této judikatury přijal Kongres v roce 1974 *Zákon o rychlém soudu* (*Speedy Trial Act of 1974*), v němž je stanovena stodenní maximální lhůta mezi zatčením a přelíčením. Nepodaří-li se zahájit soudní přelíčení do 100 dnů, má to zásadně za následek zrušení obvinění; z tohoto striktního pravidla platí jen několik přesně vymezených výjimek.⁴

Judikatura ESLP dospěla též k určité kvantifikaci nepřiměřené délky trvání trestního řízení; vyslovila např., že dobu řízení trvající do pravomocného skončení trestního řízení déle než šest let nelze již tolerovat. Ve věci *Santos proti Portugalsku* (Requête n° 35586/97) doba řízení v délce šesti let a dvou měsíců byla označena za nepřiměřeně dlouhou, a to bez ohledu na skutečnost, že stěžovatel byl po část této doby nezvěstný.

5. Kompenzace porušení práva na rychlost řízení

Relevantní judikatura ESLP je založena na tom, že v případě porušení práva na přiměřenou délku řízení vyslovuje ESLP porušení Úmluvy, případně přiznává **spravedlivé finanční zadostiučinění** obviněnému.

ESLP již ve stovkách případů přiznal stěžovatelům za průtahy v řízení právo na finanční zadostiučinění ze strany „provinivšího se“ státu. Z trestních kauz, vedených

⁴ Inciardi, J. A.: *Trestní spravedlnost*. Praha : Victoria Publishing, 1994, s. 441.

u štrasburského soudu proti České republice v poslední době pro průtahy v řízení nebo pro nepřiměřenou délku vazby, lze uvést např. věc č. 3331/02 – *Břetislav Bačák proti ČR* (na spravedlivém zadostiučinění mu ESLP přiznal celkovou částku 7 700 €), věc č. 20252/03 – *Regina Rázlová proti ČR* (přiznáno 5 000 €), věc č. 75455/01 – *Ali Mohamed Tariq proti ČR* (přiznáno 7 000 €), věc č. 70847/01 – *Petr Volf proti ČR* (přiznáno 5 990 €), věc č. 35888/02 – *Věslav Nemeth proti ČR* (přiznáno 9 000 €), věc č. 57246/00 – *Josef Vejmolá proti ČR* (přiznáno 5 020 €) atd.

Štrasburský soud se dokonce dopracoval k tomu, že v sérii deseti rozsudků o stížnostech směřujících proti Itálii (ve věcech *Riccardi Pizzami* - Application no. 62361/00, *Giuseppina a Orestina Procaccini* - Application no. 65075/01, *Musci* - Application no. 64699/01, a dalších), vydaných dne 10. listopadu 2004, stanovil jakýsi sazebník výše finančního zadostiučinění za rok trvání řízení (nikoli za rok průtahů či zpoždění), který tento soud pokládá za přiměřenou úhradu. Např. za rok trvání řízení pokládá za vhodné poskytnout stěžovateli satisfakci 1 000 až 1 500 €. Náprava vzniklé újmy zahrnuje náhradu hmotné škody vzniklé v přímé návaznosti na zjištěné porušení Úmluvy a náhradu morální újmy, tedy „stavu úzkosti, mrzutosti a nejistoty“ vycházejícího z porušení Úmluvy, jakož i náhradu jiné nehmotné újmy.

Ačkoliv ESLP nevyvodil z porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy povinnost smluvního státu automaticky kompenzovat průtahy v řízení **zastavením trestního stíhání** nebo **zmírněním trestu**, současně takovou formu kompenzace připustil. Takové formy kompenzace považuje ESLP za dostatečnou nápravu porušeného práva, jestliže je národní soud použije výslovně proto, že bylo porušeno právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, a pokud jde o zmírnění trestu, uvede, v jaké míře byl trest z tohoto důvodu zmírněn⁵. Za těchto podmínek má ESLP zato, že smluvní stát poskytl dostatečnou ochranu právům vyplývajícím z Úmluvy s tím důsledkem, že stěžovatel ztrácí postavení poškozeného podle čl. 34 Úmluvy a tím i legitimaci k podání stížnosti k ESLP. V rozsudku ze dne 26. 6. 2001 ve věci *Beck v. Norsko* formuloval ESLP vztah mezi porušením práva na vyřízení věci v přiměřené lhůtě a jeho kompenzací v podobě stanovení výše trestu ještě přesněji, když uvedl, že zmírnění trestu nezbavuje jednotlivce postavení poškozeného podle čl. 34 Úmluvy, avšak z tohoto obecného pravidla existuje výjimka, pokud národní orgány dostatečně průhledným způsobem

⁵ Rozsudek *Eckle v. SRN* z 15. 7. 1982; srov. též Repík, B.: K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*, 6-7/2001, str. 13.

konstatovaly porušení pravidla přiměřené délky řízení a toto pochybení již kompenzovaly zmírněním trestu, a to výslovným a měřitelným způsobem. Je-li splněna taková podmínka, dospívá Evropský soud pro lidská práva k závěru, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy nebyl porušen.

Řada smluvních států Úmluvy ve vnitrostátním právu uplatňuje bezprostřední kompenzaci práva na přiměřenou délku trestního řízení (např. Belgie, Nizozemí, SRN, Norsko a Švýcarsko). Na základě judikatury soudů se v těchto státech vyvozují z překročení přiměřené lhůty řízení důsledky pro stanovení trestní sankce a ve výjimečných případech i pro možnost zastavení trestního stíhání.⁶

Například ve SRN Spolkový ústavní soud vyvozuje nutnost takové kompenzace v podobě zmírnění trestu přímo z principů právního státu, konkrétně z principu přiměřenosti (srov. např. rozhodnutí sp. zn. 2 BvR 327/02, sp. zn. 2 BvR 1471/03 nebo sp. zn. 2 BvR 153/03). Německé soudy připouštějí, aby extrémní průtahy vedly i k zastavení trestního stíhání podle § 153 odst. 2 StPO nebo podle § 260 odst. 3 StPO, nebo aby byly důvodem pro upuštění od potrestání podle § 60 StGB.

Z uvedeného vyplývá, že ochrana práva na přiměřenou délku řízení podle článku 6 odst. 1 Úmluvy, resp. kompenzace jeho porušení, může být v některých evropských zemích dosažena i prostředky, jež jsou vlastní trestnímu právu.

Na druhé straně je třeba konstatovat, že na evropském kontinentu nepanuje úplně jednoznačná shoda na tom, že by z průtahů v řízení měly být vyvozovány až tak dalekosáhlé důsledky, jako je zastavení trestního stíhání nebo zproštění obžaloby. V mnoha státech (Francie, Itálie, Španělsko aj.) nejsou průtahy v řízení důvodem k zastavení řízení, za dostatečnou se pokládá finanční kompenzace za průtahy. V těchto zemích se preferuje veřejný zájem na účinném potrestání pachatele, zásada materiální pravdy, zásada legality, zásada oficiality a zásada vyhledávací; ve vztahu k nim je zásada rychlého řízení pokládána za méně důležitou. Ocitne-li se zásada rychlého řízení v kolizi s veřejným zájmem na prosazení trestního postihu, převažuje prozatím v názorech většiny kontinentálních zákonodárců, soudců a právníků mínění, že trestní postih má prioritu. Zdá se, že tento přístup

⁶ Srov. Repík, B.: K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. Bulletin advokacie č. 6-7/2001, str. 12; Repík, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Orac, Praha 2002, str. 143.

má podporu i ve veřejném mínění. Proto se projevuje nechuť k tomu, aby průtahy v řízení měly za následek úplnou rezignaci na trestní postih, tj. zastavení trestního stíhání resp. zproštění obžaloby. „Cena“ beztrestnosti, zaplacená za průtahy, se tu pokládá za nepřiměřeně vysokou, tedy neproporcionální. Ani disciplinarizující efekt, který by takové ztroskotání trestního stíhání mělo mít na orgány činné v trestním řízení, není pokládán za tak významný, aby převýšil nad zájmem na potrestání. Poukazuje se také na to, že kompenzace za pochybení státních orgánů, poskytovaná obviněnému formou beztrestnosti, se děje na účet oběti trestného činu, která se nedočká ani morálního zadostiučinění.

Shrneme-li tyto dlouhodobé trendy, lze konstatovat, že v zákonodárství, v justiční praxi obecných soudů a v judikatuře ESLP a některých ústavních soudů na evropském kontinentu dochází k narůstání váhy, přisuzované zásadě rychlosti trestního řízení. Projevuje se to zvýšenou kritičností vůči těm orgánům, které průtahy způsobily a ve vyvozování konkrétních důsledků ve prospěch obviněného: Újma, která vznikla obviněnému porušením jeho práva na rychlý proces, je různým způsobem kompenzována, zejména poskytnutím finanční satisfakce za způsobení nemajetkové újmy, někdy též zmírněním trestu nebo upuštěním od potrestání.

6. Judikatura českého Ústavního soudu ve věcech průtahů v trestním řízení

Je třeba konstatovat, že zastoupení ústavních stížností, které namítají průtahy v trestním řízení, je v agendě českého Ústavního soudu poměrně značné – jde každoročně o desítky případů; poměrně často je namítána také přílišná délka vazby. Tak, jako v případech jiných ústavních stížností, i stížnosti na průtahy jsou v naprosté většině případů Ústavním soudem odmítnuty pro zjevnou neopodstatněnost nebo zamítnuty. Častým důvodem odmítnutí ústavní stížnosti je to, že stěžovatel nevyčerpal jiné dostupné prostředky nápravy a to, že stěžovatel sám průtahy spoluzavinil. Přesto však se každoročně vyskytuje několik případů, kdy je ústavní stížnosti nálesem vyhověno, protože průtahy jsou skutečně neúnosně dlouhé, byly jednoznačně zaviněny orgány činnými v trestním řízení a intenzita zásahu do lidských práv dosáhla ústavněprávní dimenze.

Zmíním zde několik ustálených pravidel, podle nichž český Ústavní soud v těchto případech postupuje:

6.1. Jaké základní právo je porušeno průtahy v trestním řízení?

Právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, resp. právo na vyřízení věci v přiměřené lhůtě je pokládáno za integrální *součást práva na spravedlivý proces*, tedy základních práv garantovaných článkem 36 odst. 1 ve spojení s článkem 38 odst. 2 Listiny a článkem 6 odst. 1 Úmluvy. Tento názor vyslovil Ústavní soud již v mnoha svých rozhodnutích, v nichž se zabýval nepřiměřenou délkou řízení (např. I. ÚS 5/96, IV. ÚS 358/98, I. ÚS 600/03, I. ÚS 554/04).⁷

6.2. Jaké doba trvání řízení je nepřiměřená?

Judikatura Ústavního soudu prozatím nedospěla ke stanovení přesné kvantitativní hranice délky řízení, jejíž překročení lze kvalifikovat jako „nepřiměřenou délku“, porušující právo na rychlý proces. V nálezu sp. zn. I. ÚS 641/04 se dokonce výslovně říká, že přiměřenost doby řízení nelze vyjádřit numericky. Obecné hledisko obsahuje rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 599/2000, v němž se praví, že kritérium „přiměřené lhůty“ je subjektivním pojmem, který se může lišit podle povahy každého individuálního případu.

V případech, kdy je tato délka posuzována ve vztahu k celému trestnímu řízení (od zahájení řízení až po právní moci), je v některých judikátech pokládána za nepřiměřenou délku řízení zpravidla doba přesahující pět až šest let.

Často je ovšem stěžovatelem napadána dlouhá doba, která uplyne mezi jednotlivými procesními úkony; tehdy je za nepřiměřenou dobu pokládán i kratší interval. Tak např. ve věci sp. zn. IV. ÚS 599/2000 byla Ústavním soudem jako nepřiměřená doba hodnocena mezera tří let, která uplynula od nařízení výkonu rozhodnutí do doby podání ústavní stížnosti, aniž by soud učinil jakýkoli další úkon (šlo o občanskoprávní řízení).

⁷ Judikáty Ústavního soudu ČR lze nalézt v internetové databázi NALUS <http://nalus.usoud.cz>

Zvlášť přísně posuzuje Ústavní soud nepřiměřenost délky řízení ve věcech vazebních – tehdy lze i několikaměsíční prodlevy, v nichž orgány činné v trestním řízení neprovedou žádný úkon, posuzovat jako nepřiměřené průtahy.

6.3. Jaká kritéria se zohledňují při posuzování nepřiměřenosti délky řízení?

K otázce kritérií, která jsou relevantní pro posouzení přiměřenosti či nepřiměřenosti délky řízení, se nejobsáhleji vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 641/04.

Přiměřenost doby řízení je podmíněna objektivně charakterem projednávané věci a musí být zkoumána ve světle **konkrétních okolností případu**, s přihlédnutím ke složitosti věci, chování stěžovatele a chování příslušných orgánů. V případě trestního řízení tak může být významný pro posouzení přiměřenosti jeho délky např. počet spoluobviněných, teritoriální a časový rozsah trestné činnosti, či přítomnost mezinárodního prvku. Státu nelze přičítat k tíži prodloužení délky řízení, dané uplatňováním procesních práv stěžovatelem (např. podáváním opravných prostředků). Konečně je třeba zkoumat, zda orgány činné v trestním řízení konaly v dané věci plynule.

Ve věci sp. zn. IV. ÚS 173/94 pokládal Ústavní soud za relevantní kritérium, které je třeba vzít v úvahu při posuzování „nepřiměřenosti“ délky řízení, i to, že trestní řízení (trvající více jak 4 roky) provázelo stěžovatele právě v období jeho dospívání, tj. od jeho 16 do 20 let, což na něj mohlo mít zvlášť negativní vliv.

Ve věci sp. zn. III. ÚS 95/04 se Ústavní soud vyslovil jednoznačně v tom smyslu, že o nepřiměřenou lhůtu nejde v situacích, kdy se stěžovatel a jeho právní zástupce dopouštěli obstrukcí a vadných postupů (stěžovatel se nezdržoval na jím udaných adresách, takže soudní zásilky, doručované stěžovateli v průběhu trestního řízení, se často nepodařilo doručit).

V rozhodnutí ve věci sp. zn. I. ÚS 345/96 se konstatuje, že soudní projednávání věci bylo provázeno mnoha složitostmi a průtahy, které inicioval resp. způsobil sám stěžovatel; proto nelze mluvit o průtazích zaviněných soudem.

Jako neadekvátní a hraničící s obstrukcemi pokládal Ústavní soud také stěžovatelem neustále opakované a bezdůvodně vznášené námitky podjatosti a dožadování se vyloučení soudců, kteří působili v projednávané věci; plynulému projednávání věci bránilo také opakující se nedostavení stěžovatele nebo jeho právního zástupce na jednání soudu (III. ÚS 209/04).

6.4. „Objektivní faktory“ nezbavují stát odpovědnosti za průtahy

Ústavní soud (stejně jako ESLP) opakovaně judikuje, že „pro posuzování průtahů v řízení a nepřiměřené délky řízení není rozhodující, zda jsou případné průtahy způsobovány subjektivním faktorem stojícím na straně obecného soudu (tedy například liknavým jednáním rozhodujícího soudce) či objektivním faktorem spočívajícím v množství napadlých věcí, v právní úpravě organizace soudnictví či v nedostatečném administrativním a technickém zázemí obecných soudů“ (nález sp. zn. IV. ÚS 392/05). Dle ustálené judikatury Ústavního soudu je věcí státu, aby organizoval soustavu státních orgánů tak, aby principy soudnictví, zakotvené v Listině a v Úmluvě, byly respektovány. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudů a ostatních orgánů činných v trestním řízení právem očekávají dodržování přiměřené doby řízení (sp. zn. IV. ÚS 55/94, IV. ÚS 466/97, III. ÚS 529/03, III. ÚS 715/06).

Relevantním kritériem „přiměřené lhůty“ nemůže být v žádném případě nedostačující stav personálu. Je věcí státu, aby zajistil takový stav personálu, který by kritérium „přiměřené lhůty“ byl schopen naplnit (sp. zn. IV. ÚS 599/2000). Průtahy v řízení jsou dle přesvědčení Ústavního soudu dány i tehdy, když nespočívají v subjektivních, nýbrž v objektivních okolnostech stojících na straně soudu a ovlivňujících jeho procesní aktivitu (III. ÚS 70/97).

6.5. Subsidiarita ústavní stížnosti

Stejně, jako ve všech ostatních případech, i při průtahích v řízení se snaží Ústavní soud vystupovat jako *ultima ratio*, tj. až po vyčerpání všech nástrojů, které dotčené osobě

poskytuje ke zjednání nápravy „obyčejné“ právo. V oblasti trestního řízení takové instrumenty poskytuje zejména trestní řád, např. v podobě žádosti obviněného či poškozeného o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce podle § 159a tr. ř., nebo žádosti obviněného o propuštění z vazby podle § 72 odst. 2 tr. ř. (včetně opravných prostředků).

Jsou-li předmětem ústavní stížnosti průtahy v řízení před soudem, požaduje Ústavní soud, aby stěžovatel předem vyčerpал možnost podání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. Není však v rozporu s principem subsidiarity ústavní stížnosti (a jejího odmítnutí pro předčasnost), jestliže stěžovatel nevyčerpá možnost podat stížnost na průtahy u Ministerstva spravedlnosti nebo u předsedy příslušného soudu ve smyslu § 167 a násl. zákona o soudech a soudcích nebo stížnost na průtahy podanou u vedoucího státního zástupce podle § 16b zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

Jestliže ústavní stížnost na průtahy se týká již skončeného trestního řízení, požaduje Ústavní soud v nejnovějších judikátech, aby nejprve byl nárok na náhradu škody uplatněn u Ministerstva spravedlnosti a poté u obecného soudu postupem, který po novele, provedené zákonem č. 160/2006 Sb. (účinným od 27. 4. 2006), předvídá § 14 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

6.6. Jsou průtahy v řízení důvodem ke zrušení rozhodnutí v trestní věci?

K této záležitosti se Ústavní soud zásadně vyslovil v nálezu sp. zn. III. ÚS 70/97 tak, že samotné průtahy v řízení nejsou důvodem kasačního nálezu. Pokud ústavní stížnost napadá pravomocné rozhodnutí orgánu veřejné moci pro porušení základního práva na projednání věci bez zbytečných průtahů, má důvodnost takovéto argumentace za následek kasaci pouze tehdy, jestliže průtahy v řízení ovlivnily nedodržení dalších ústavních principů řádného procesu nebo aplikaci hmotných ústavních práv. Existenci průtahů Ústavní soud zpravidla vysloví ve výroku nálezu, v některých případech se však spokojuje konstatováním průtahů toliko v odůvodnění.

6.7. Je existence průtahů důvodem k zastavení trestního stíhání nebo ke zmírnění trestu?

Český Ústavní soud zaujímá k této otázce (ve srovnání s jinými státy) spíše zdrženlivé stanovisko.

Většinově převládá v rozhodovací praxi Ústavního soudu stanovisko, že toliko z důvodu průtahů v řízení nemůže být zásadně trestní stíhání zastaveno (viz usnesení sp. zn. II. ÚS 32/03, II. ÚS 7/03, II. ÚS 527/03, III. ÚS 217/03, III. ÚS 95/04, IV. ÚS 8/03). Konstatuje se, že porušení práva na spravedlivý proces v podobě nepřiměřených průtahů nezakládá důvody pro analogické použití § 11 odst. 1 písm. j) trestního řádu. V tomto smyslu se tato judikatura Ústavního soudu dostala do rozporu s dřívějším názorem Nejvyššího soudu ČR, obsaženým v usnesení sp. zn. 7 Tz 316/2001, podle něhož (s odvoláním na mezinárodní závazky České republiky) je při průtazích dán důvod k zastavení trestního stíhání. V dalších judikátech však též Nejvyšší soud opustil tuto svou předchozí judikaturu a akceptoval názor, že průtahy nejsou důvodem k zastavení trestního stíhání.

K výraznému posunu v řešení otázky, jak rehabilitovat újmu, způsobenou obviněnému nepřiměřenými průtahy, došlo v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 554/04. Zde bylo vysloveno, že nepřiměřenou délku řízení je potřebné „promítnout do výše a druhu ukládaného trestu“. Navíc se zde hypoteticky připouští i možnost zastavení trestního stíhání – to však představuje podle Ústavního soudu „spíše krajní prostředek, použitelný za předpokladu, že by obecný soud nalezl po zhodnocení všech shora uvedených skutečností podmínky pro postup dle § 223 odst. 2 trestního řádu ve spojení s § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu [resp. § 257 odst. 1 písm. c) trestního řádu]“.

Pokládám tuto tendenci, posilující rehabilitační účinky ve prospěch obviněného, za správnou a souladnou s vývojem, který lze vysledovat též v zahraničí. Považuji však za vhodné připomenout, že při tomto rozhodování je vždy třeba vzít v potaz také zájmy poškozeného – jeho legitimní nárok na satisfakci, k níž má mj. směřovat potrestání pachatele, nesmí být obětován jen proto, že stát nesplnil požadavek rychlého řízení.

7. Snaha o zrychlení trestního řízení nesmí vést k opuštění jiných důležitých zásad trestního řízení

Jakkoli plně uznávám důležitost rychlosti trestního řízení a potřebu ochrany tohoto principu, včetně ochrany ústavněprávní, přece jen pokládám za nutné zdůraznit tuto skutečnost: Jako téměř každá zásada, tak i zásada rychlosti řízení má toliko relativní povahu a musí být poměřována s jinými zásadami, které se s ní mohou dostat do kolize. Je tedy třeba vždy zvažovat proporce mezi nimi a přisoudit jim správnou váhu. Toto hodnotové (axiologické) poměřování je velmi obtížné a bylo by chybou, kdybychom propadli iluzi nějakého snadného řešení. Úkol podstoupit toto rozhodování stojí v současné době především před zákonodárcem – ten si totiž vytkl mj. ambiciózní plán, docílit novou rekodifikací trestního práva procesního také „*zrychlit trestní řízení ve všech jeho stadiích tak, aby bylo zajištěno provedení řízení až do vynesení konečného rozhodnutí v co nejkratší době*“⁸.

Z těch zásad trestního řízení, které se mohou nejčastěji dostat do kolize s požadavkem rychlosti trestního řízení, bych jako „nejohroženější“ zmínil zásadu materiální pravdy, zásadu zajištění práva na obhajobu, zásadu legality, zásadu vyhledávací, zásadu bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti. „Problémem“ těchto zásad je totiž to, že jejich dodržování je mj. spojeno se značnými časovými nároky, nelze je realizovat jednoduše a bez jistého „časového prostoru“.

Podle mého názoru se nesmí snaha o zrychlení trestního řízení, která je zajisté správná, prosazovat „za každou cenu“. Některé zvažované procesní postupy by snad mohly vést ke zrychlení řízení, avšak ohrozilo by to jiné hodnoty, které jsou významnější, než je úspora času. Proto např. nesouhlasím se záměrem na zavedení institutu zvaného **dohoda o vině a trestu**. Protože jde o samostatnou a obsáhlou problematiku, odkazuji na podrobnější zpracování v mém dřívějším článku.⁹

Cest vedoucích ke zrychlení řízení je více a není v možnostech tohoto příspěvku se jimi podrobně zabývat. Domnívám se, že český zákonodárce se ke škodě věci v současnosti odklání od trendu dekriminalizace a nastupuje trend zostřování trestní represe, což mj.

⁸ Návrh věcného záměru zákona o trestním řízení soudním, předložený Ministerstvem spravedlnosti k diskuzi dne 12.6.2007, s. 9. Viz <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&k=381&j=33&d=168724> dne 20.6.2007.

⁹ Musil, J.: Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika č. 1/2008, s. 3-25.

zvyšuje kapacitní zatížení všech složek trestního systému (včetně vězeňství). Zdá se mně, že stále ještě značné rezervy jsou v nedostatečném využívání odklonů (zejména narovnání), jejichž repertoár je ještě možno obohatit, např. o mediační formy. Ke zrychlení řízení může přispět řada procesních opatření omezujících obstrukce účastníků (např. v oblasti doručování), větší koncentrace řízení, zjednodušení formalit. Nesporně velký pokrok, usnadňující průběh řízení, lze očekávat od moderních technických vymožeností (elektronická komunikace, dokumentace a archivace atd.).

8. Je argument o přetížení české trestní justice oprávněný?

Jen zcela na okraj si dovoluji položit nesmělou otázku: Je tvrzení o tom, že systém české trestní justice je přetížený a že právě tato příčina vede k průtahům trestního řízení, skutečně pravdivé?

K zodpovězení této otázky je zapotřebí analyzovat mnoho statistických dat, např. jak vysoké je zatížení českých orgánů činných v trestním řízení (ve srovnání se zahraničím), jaké jsou indexy či koeficienty v relaci „počet soudců/počet obyvatel“.

Nemám po ruce všechna potřebná relevantní data, která by mně v tento okamžik umožňovala vyslovit k tomuto problému kategorický závěr. Přesto však dávám ke zvážení několik dílčích faktů:

V **České republice** je v současné době 3.061 funkčních míst soudců.¹⁰ Při počtu zhruba 10,2 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **3.332 obyvatel**. V první instanci se v roce 2005 před českými soudy vyřídilo 94.140 trestních věcí (z toho okresními soudy 92.940 věcí a krajskými soudy 1.202 věcí). V druhé instanci bylo vyřízeno 13.804 odvolání (z toho krajskými soudy 12.981 věcí, vrchními soudy 823 věcí). Trestním příkazem bylo před okresními soudy potrestáno 50.652 osob, což činí 54% ve vztahu k nápadu osob. Podmíněné zastavení se týkalo 2.455 osob, narovnání 166 osob.¹¹

¹⁰ Údaj I. náměstka ministra spravedlnosti JUDr. Vladimíra Krále na konferenci „Reforma justice“ (Praha, Žofín 19. 11. 2007).

¹¹ Všechny údaje viz Ministerstvo spravedlnosti: Statistický přehled soudních agend. Rok 2006. <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>

Ve **Spolkové republice Německo** působilo k 1. 1. 2005 celkem 20.394 soudců.¹² Při počtu zhruba 82,5 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **4.045 obyvatel**. V první instanci se v roce 2005 před německými soudy vyřídilo 905.876 trestních věcí (z toho Amtsgerichte 891.643 věcí, Landsgerichte a Oberlandesgerichte 14.233 věcí). V druhé instanci bylo před Landsgerichte a Oberlandesgerichte vyřízeno 62.349 věcí.¹³ Jehle uvádí, že z celkového počtu obžalovaných je jich rozsudkem odsouzeno asi 49%, necelá 3% případů vyřídí německé soudy trestním příkazem, asi 25% případů je ukončeno jinými odklony (hlavně podmíněným zastavením), asi 23% případů skončí postoupením, zproštěním nebo jinak.¹⁴

V **Rakousku** bylo k datu 1. 1. 2006 činných 1.557 soudců. Při počtu zhruba 8,2 milionů obyvatel připadá na jednoho soudce asi **5.250 obyvatel**. V roce 2006 vyřídily rakouské soudy v první instanci 133.194 trestních věcí a ve druhé instanci 6.560 trestních věcí.¹⁵

Jsem si dobře vědom toho, že jakékoli mezinárodní srovnávání soudních statistik je velmi ošidné, protože jak právní úprava, tak struktura soudní agendy jsou v různých zemích velmi rozdílné. Hlubší analýzu dostupných statistických údajů jsem pro tento účel neprováděl. Přesto však se nemohu zbavit dojmu, že zátěž českých soudů trestní agendou je ve srovnání se zahraničím nižší.

ZÁVĚR

Domnívám se, že průtahy v trestním řízení jsou nesporným nešvarem, s nímž není možno se smířit. Státní moc na všech úrovních (legislativa, exekutiva, justice) je povinna usilovat o nápravu, tj. o zrychlení trestního řízení. Prostředků, jak toho dosáhnout, je více – jsou to jak hmotněprávní, tak procesněprávní nástroje, jakož i organizační, technická a personální opatření.

¹² Údaje Spolkového ministerstva spravedlnosti (Az.: 3110/6 R5 838/2005), dostupné na www.bmj.bund.de. Trestní agendou se u německých soudů všech stupňů zabývalo 4.035 soudců.

¹³ Údaje Spolkového ministerstva spravedlnosti dostupné na www.bmj.bund.de

¹⁴ Jehle, J.-M.: Strafrechtspflege in Deutschland. Fakten und Zahlen. Bundesministerium der Justiz. 4. Auflage, 2005, s. 26. Viz www.bmj.bund.de

¹⁵ Údaj Spolkového ministerstva spravedlnosti viz <http://www.bmj.gv.at/justiz/content.php?nav=18>

Hledisko rychlosti trestního řízení, jakkoli je nesporně důležité, by nemělo být co do svého významu hypertrofováno; jeho význam musí být proporčně porovnáván s jinými legitimními společenskými a individuálními zájmy.

Musil, J.

Rychlost trestního řízení

SOUHRN

V první části článku se autor zabývá důvody, vedoucími k požadavku rychlého trestního řízení. Rychlý trestní postih má preventivní účinek, odrazuje potenciální pachatele od záměru spáchat trestný čin, setkává se s pozitivním přijetím u veřejnosti a u oběti trestného činu. Průtahy v řízení vedou ke ztrátě důkazů, poškozují práva obviněného a ztěžují jeho resocializaci, vedou ke zvyšování nákladů řízení.

Příčiny průtahů lze spatřovat především v enormním nárůstu tzv. masové kriminality a ve výskytu nových druhů složitých trestných činů.

V další části autor pojednává o české trestněprocesní úpravě, zakotvující požadavek rychlosti řízení a o prosazování zásady rychlosti řízení na úrovni ústavního a mezinárodního práva. Poukazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidské práva, která se zabývá průtahy v řízení. Analyzuje judikáty českého Ústavního soudu, kritéria, která tento soud zvažuje při hodnocení průtahů a prostředky nápravy.

Autor dospívá k závěru, že snaha o zrychlení trestního řízení nesmí vést k opuštění jiných důležitých zásad trestního řízení, jako jsou zásada materiální pravdy, zajištění práva na obhajobu, zásada legality, zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti. Uvádí také některá statistická data o zatížení české justice a porovnává je s několika zahraničními údaji.

Musil, J.

The speed of penal proceedings

SUMMARY

In the first part of the article, its author deals with the reasons leading to the demand on a speedy penal proceeding. Fast criminal sanction has a preventive effect, it deters potential offenders from the intention to commit a criminal act, meets with positive reception from the public and from the victims of a criminal act. Delays in the proceeding lead to a loss of evidence, violate the rights of the accused and make his re-socialisation more difficult, leading to higher costs of the proceeding, too.

The causes of delays can mainly be seen in the enormous increase of so-called mass crime and in the occurrence of new forms of complicated criminal acts.

In the next part, the author discusses Czech enactment of the penal process, which codifies the demand on the speed of a proceeding and on enforcing the principle of a fast proceeding on the level of constitutional as well as international law. It points out the judicature of the European Court of Human Rights, which deals with delays in proceedings. It analyses the judicature of the Czech Constitutional Court, the criteria, which this court considers when assessing delays and means of remedy.

The author of the article reaches the conclusion that the endeavour to accelerate the penal proceeding must not lead to abandonment of other important principles of a penal proceeding, such as the principle of material truth, ensuring a right to defence, the principle of legality, the principle of search, the principle of immediacy, oral and public quality. He also states some statistic data about the burdening of the Czech justice system, comparing them to some foreign data.

Musil, J.

Die Schnelligkeit des Strafverfahrens

ZUSAMMENFASSUNG

Im ersten Teil des Artikels befasst sich der Autor mit den Gründen, die zur Forderung nach schnellen Strafverfahren führen. Eine schnelle Bestrafung hat eine präventive Wirkung, rät den potentiellen Täter von seiner Absicht ab eine weitere Straftat zu verüben, trifft auf eine positive Aufnahme durch die Öffentlichkeit und das Opfer der Straftat. Die Verzögerung im Strafverfahren führt zu Beweisverlusten, beschädigt die Rechte des Beschuldigten, erschwert dessen Resozialisierung und führt zur Steigerung der Kosten für das Verfahren.

Die Ursachen der Verzögerungen sind vor allem im enormen Wachstum der so genannten massenhaften Kriminalität und im Auftreten neuer Arten von komplizierten Straftaten zu sehen.

Im weiteren Teil befasst sich der Autor mit der tschechischen Strafprozessregelung, in der die Forderung nach der Schnelligkeit des Verfahrens und die Durchsetzung des Prinzips der Schnelligkeit des Verfahrens auf der Ebene des Verfassungs - und des internationalen Rechtes verankert ist. Er verweist auf die Judikatur des Europäischen Gerichtes für Menschenrechte, die sich mit den Verzögerungen in Strafverfahren beschäftigt. Sie analysiert die Judikate des Tschechischen Verfassungsgerichts, die Kriterien, die das Gericht bei der Bewertung der Verzögerung sowie der Verbesserungsmittel erwägt.

Der Autor gelangt zum Ergebnis, dass die Bemühung um die Beschleunigung des Strafverfahrens zum Verzicht auf andere wichtige Grundsätze des Strafrechtes, so wie auf den Grundsatz der materiellen Wahrheit, der Sicherstellung des Verteidigungsrechtes, den Legalitätsgrundsatz, den Aussuchgrundsatz, Unmittelbarkeitsgrundsatz , Grundsatz der Mündlichkeit sowie der Öffentlichkeit nicht führen darf. Er führt unter anderem mehrere statistische Daten über die Belastung der tschechischen Justiz auf und vergleicht sie mit einigen ausländischen Angaben.